

Az Ariel a könyvtárközi másolatszolgáltatásban

Ha a könyvtárosok közül manapság valaki az Ariel nevet hallja, nem feltétlenül Shakespeare csodálatos drámájának nemes szellemalakja jut eszébe. Az Ariel nevet ugyanis egyre többször emlegetik egy elektronikus dokumentumtovábbító programmal kapcsolatban. A két Ariel között az emberi tudás és bölcsesség érvényesüléséért folytatott nemes közdelem, illetve a már megszerzett tudás másokkal történő megosztásának segítése teremt szoros kapcsolatot.

Shakespeare hőisének jellemzését sokan és sokféleképpen elvégezték már, így magam azzal az Ariellel szeretnék foglalkozni, amely napi munkánkat segítő elektronikus szoftverként könyvtárosi életünk részévé vált. A minisztériumi támogatás, amely megteremtette az alapot a világ nagy könyvtáraiban már évek óta használt program hazai elterjesztésére, nemcsak bekapcsolta a könyvtárakat az Arielen folytatott könyvtárközi dokumentumkérések bonyolításának világméretű hálózatába, hanem egyszersmind szabványt teremtett a hazai könyvtárak számára.

Az ODR-könyvtárak körében indult program, amely két évvel ezelőtt megoldást keresett a dokumentumok elektronikus továbbítására, ma már egyre szélesebb körben terjed, és csak remélni tudjuk, hogy használata is általánossá válik. Bár néhány könyvtár más szoftvert választott, jelenleg már több mint ötven könyvtár rendelkezik a teljes verzióval, és egyre nő a csak vevő oldali kapacitással rendelkező gyűjtemények száma is. Ennyit a program sikeres indulásáról, és most lássuk, mi is az Ariel valójában.

Szinte nincs könyvtár a világban, amely ne szorulna könyvtárközi kérésekre. Még a legnagyobbak gyűjteménye sem elég teljes ahhoz, hogy időről időre ne kelljen más könyvtárak segítségét kérniük. Például a British Library felé indított könyvtárközi kérések jelentős részét a BL maga is más, esetenként speciális gyűjtőkörrel rendelkező könyvtárak, gyűjtemények segítségével elégti ki. A híres nagy könyvtárak napi dokumen-

tumigénye és -szolgáltatása akár néhány ezer tétel is lehet, ami természetesen hatékony menedzsmentet és technikai felkészültséget kíván. Az Ariel része ennek, hiszen közel tíz esztendeje mintaértékű dokumentumtovábbító rendszernek számít.

A könyvtárközi kölcsönzések elektronikus kezdeményezését, más néven a kérések elektronikus pontosítását és indítását az ODR lelőhely-adatbázisa támogatja. Ez nyújt szinte semmi másal nem pótolható segítséget a dokumentumokat igénylő személyeknek vagy intézményeknek.

A könyvtárakra vonatkozó, ma is érvényes jogszabályok lehetővé teszik, hogy – kizárólag oktatási és kutatási cél megvalósítása érdekében – a megfelelő dokumentummal rendelkező könyvtár könyvrészleteket, folyóiratcikkeket másoljon és küldjön (továbbítsa) a kérő könyvtárnak, vagy akár közvetlenül a kutatóknak. A könyvtárak ezen szolgáltatása különösen az elektronikus másológépek gyors elterjedésének köszönheti robbanásszerű minőségi és mennyiségi fejlődését. A számítógépek elterjedése pedig további lendületet adott ehhez a munkához, amelyet a kommunikációs kapacitások példátlanul gyors fejlődése meghatványozott. A kérések teljesítésének hatékonyságát nem lehetett tovább fokozni csupán az emberi oldalról.

A postázás, a dokumentálás, a fénymásolás, a nyilvántartás számos apró, idő- és munkaigényes lépése (borítékcímzés, csomagolás, postázás oda és vissza) helyett lehetségessé vált egy igen egyszerű és felhasználóbarát szoftver alkalmazása, amely biztonságosan juttatja célba a kért másolatokat – kihasználva a legkorszerűbb számítástechnikai és kommunikációs lehetőségeket. Ezt a lehetőséget biztosítja az Ariel szoftver.

Az előzőekben már említettem, hogy az Ariel szoftver két nagy egységből áll, amelyek együtt és külön-külön is használhatók. Van a teljes („full”) verzió, amely küldeni és fogadni is tud Ariel-állományokat, illetve létezik a csak fogadó oldali változat is. Értelemszerűen azoknak a könyvtáraknak, amelyek többnyire csak kérnek

és nem teljesítenek kéréseket, elegendő csak a fogadó programcsomag. A nagy vagy közepes állománnyal rendelkező és szolgáltatni is tudó könyvtárak mindkét modult használják. Pillanatnyilag a világban közel hatezer teljes verzió és egy kicsivel több mint háromezer ötszáz fogadó oldali program működik.

A teljes és kielégítő működéshez egy – a bemeneti oldal adatminőségét jelentős mértékben meghatározó – lapleolvasó berendezésre, egy elfogadhatóan jó számítógépre (legalább PII, 128MB RAM, minimum 6–8 GB HDD), internetkapcsolatra, külön arieles e-mail postafiókra van szükség. A tűzfal vagy a hálózaton belüli NAT megoldások sem jelentenek akadályt az eredményes és biztonságos használat számára. A pontos beállítások elvégzésében nem csak a programhoz mellékelt installációs utasítások, hanem az Ariel-használóknak a szoftvertulajdonos honlapján (www.infotrieve.com, www.rlg.org) olvasható konzultációs fóruma is kimerítő tájékoztatást nyújtanak.

A CD-ROM-on kapott programot a leírás szerint kell installálni – nem feltétlenül egy kizárólag az Ariel szolgáltatására használt számítógépre. Ez a procedura csak öt percet vesz igénybe. A pontos beállítást a User Manual (Felhasználói kézikönyv), valamint az előbbieken már említett konzultációs fórumok segítik, de szükség esetén a kizárólagos hazai terjesztő (ovidius.marketing@axelero.hu) segítségét is igénybe lehet venni. Természetesen a rendszeres használatbavétel előtt ki kell próbálni a küldemények érkeztetését és küldését. Fontos, hogy a lehető legalaposabban ellenőrizzük a minőséget: felbontást, színhúséget, pozicionálást. Kérjük meg tesztpartnerünket, hogy olyan dokumentumot küldjön, amely magas követelményeket állít elénk, és a mi könyvtárunkban is megtalálható. Így az Ariel-küldeményt azonnal összevethetjük a dokumentum eredetijével. Az érkeztetett dokumentum vevőoldali minőségének javítására kevés mód van, tehát a bemeneti oldalon levő lapleolvasóknak és a kimeneti oldalon levő nyomtatóknak teljesítményösszhangban kell lenniük ahhoz, hogy valóban jó minőségű küldeményeket fogadjunk és küldjünk. A vevőoldali nyomtatóknak képesnek kell lennie az „eredetiség” produkálására és a megrendelő kívánságainak kielégítésére.

Nem szükséges és nem is célszerű minden „átfutó” dokumentumot kinyomtatnunk, de annak is megvan a maga előnye, hiszen csökkenteni

tudjuk az „elektronikus könyvtári polcokat” (elektronikus háttérkapacitást), és sokan vannak olyanok, akik kinyomtatott formában szeretnék megkapni a kért cikket.

Az Ariel működésének és technikai megoldásának egyszerűsége sok könyvtárost arra sarkallt, hogy helyettesítő megoldásokat keressen. Néhanyan úgy vélték, hogy az általuk favorizált más megoldások minden tekintetben felveszik a versenyt az Ariellel. Ezek azonban soha nem helyettesíthetnek egy valóban profi, sokoldalú szoftvert, és a beszerzést sem lehet pusztán finánciális szempontok alapján vizsgálni. Vannak és lesznek könyvtárak, amelyek ma még nem engedhetik meg maguknak az „arielesítést”, számukra jók lehetnek ezek a megoldások, de igen nagy kár lenne, ha erre a talajra építve kimaradnának a rendszerből.

Ma már az Országos Széchényi Könyvtártól kezdve a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtáron át számos egyetemi és megyei könyvtárig mindenki az „egynyelvűségre” törekszik, aminek megbízható és stabil platformja az Ariel. Kaput nyit a világ nagy könyvtárai felé, lehetővé teszi az országon belül az egységes alapokra épülő szolgáltatást, elég nyitott ahhoz, hogy több, ma még nem használt RLG vagy InfoTrieve szolgáltatáshoz, programhoz (ILL) utat nyisson.

Röviden összegezve tehát: a könyvtárba befutó kérések adatpontosítása és a szkennelés után a partner Ariel-gépre (IP-re) vagy e-mailre küldhetjük a dokumentumot, amely a bemeneti oldal adatminőségétől függő dokumentumot eredményez a vevő oldalon. Az elektronikus dokumentum szerkeszthető, kiegészíthető, módosítható, kinyomtatható, vagy megjegyzésekkel továbbítható egy harmadik félnek. A rendszer partnerlistát épít és azt karban is tartja, a kérők címeit, kéréseiket a szoftver adatbázisa és háttértára őrzi. A szoftver segítségével – mivel igény szerint megőrzi a kért és küldött anyagot – gyorsan lehet például kötelező irodalmat több igénylőnek is továbbítani. Végezetül, egy idézet erejéig, szeretnék visszatérni Shakespeare-hez, hogy őt idézve zárjam soraim.

„Jövök, hogy kívánságod teljesítsem;
repülni, úszni, tűzbe menni, göndör
felhőn nyargalni:
parancsodra áll Ariel és amije van.”
(Vihar 1.2.)

Vasas Livia